

Erika Andersson Cederholm & Carina Sjöholm

De gränslösa svinen

Karin: Nu är det ju så mycket gris i skogen, vildsvin då, att nu är det nästan tal om att skjuta så mycket det går. För det har ju blivit, inte en plåga för oss som är skogsägare, det är ju nästan markberedning, men för dom som har lantbruk så har det blivit en plåga. Och i och med att det blivit så många vildsvin nu.

Stefan: Men det är fortfarande en resurs. Det är så lätt att media och alla skriver och... då blir det bara ett skadedjur. Som alla bara vill ha väck. Och då får djuret helt plötsligt inget värde. Men det är ju världens resurs om du hanterar det och kan förvalta det.

Nu är det ju så mycket gris i skogen, säger Karin. För henne och Stefan, som driver ett skogsbruk, är det inte så farligt, men Karin sympatiserar med lantbrukarna. Karin och Stefan är ett par som vi intervjuat i en pågående studie om verksamheter kring jaktturism. Förutom att driva ett skogsbruk har paret också en jaktturismverksamhet, med besökare från både Sverige och utomlands. Intervjun visar på hur det ökade antalet vildsvin både betraktas som en plåga och en resurs, beroende på vem som uttalar sig. För Karin och Stefan är vildsvinet framförallt en resurs, både för dess jaktvärde och som kött. Viltköttet serveras ofta på deras egna arrangemang.

Karin och Stefans resonemang kring vildsvinet som plåga eller resurs är en illustration av det definitions- och gränsarbete som pågår kring vildsvinet – i Sverige men också i många andra länder, både inom och utanför Europa. Hur ska vildsvinet betraktas? När och för vem blir vildsvinet en plåga, eller en resurs? När blir de för många? Var går gränsen? Och måste vi upprätta fysiska gränser, så att de inte förflyttar sig dit vi inte vill att de ska förflytta sig?

Vi kommer i den här artikeln att fokusera på gränsarbetet kring vildsvinet. Med gränsarbete menar vi den ständigt pågående sociala förhandlingen kring hur företeelser, ting och

varelser ska förstås och kategoriseras, dvs. hur vi upprättar framförallt symboliska gränser mellan olika kulturella och sociala kategorier. Ibland kan detta gränsarbete ta sig fysiska och rumsliga uttryck, som när vi avgränsar det vilda från det tama i geografiska platser, kanske rent av med stängsel. Det kan likväl ta sig mer symboliska uttryck, genom ordval och kulturella kategorier, som när gulliga skära grisar särskiljs från vilda, håriga svin. Syftet med att illustrera ett sådant pågående gränsarbete är att belysa den komplexitet som inryms i frågor som till synes verkar ha en företrädesvis praktisk och ekonomisk karaktär, som byggandet av stängsel eller bestämmelser kring jaktkvoter. Ju livligare gränsarbete i social och kulturell bemärkelse, desto mer komplex eller ambivalent är ofta en fråga eller ett fenomen. Det är just därför det pockar på definitions- och kategoriseringsarbete. I den här artikeln kommer vi att göra nedslag i några teman som visar på gränsarbetet kring vildsvin, och därigenom belysa inte bara vildsvinsjakten, utan även jaktens sociala och kulturella arena i vidare bemärkelse.

Gränsarbetet som vi vill belysa rör sig på många olika nivåer och sammanhang, alltifrån samtal och debatter mellan jägare, lantbrukare och andra som kommer i direkt kontakt med vildsvin, till regeringsbeslut och handlingsplaner för myndigheter. Vi kommer att illustrera med exempel från vår studie om jakt och jaktturism, men också från olika mediala debatter och offentliga dokument.

Syftet med forskningsprojektet, finansierat av Naturvårdsverket¹, är att öka förståelsen för de specifika egenskaperna och villkoren för entreprenörskap i jaktturism i Sverige och att identifiera faktorer i jaktturism som kan upprätthålla eller förhindra en hållbar utveckling. Artikeln baseras på ett material som samlats in under hösten 2019 och 2020 med hjälp av en kombination av olika kvalitativa metoder, som samtalsintervjuer, observationer och dokumentanalys. Flera av de etnografiska intervjuerna har vi genomfört hemma hos företagare, då deras arbetsplats i många fall också är deras hem. I andra har vi deltagit i hela eller delar av olika slags evenemang. Alla namn på intervjupersoner som förekommer i den här artikeln är fingerade av anonymitetsskäl.

SVINET SOM INVADERAR

Hösten 2019 färdigställdes ett 70 km långt viltstängsel mellan Danmark och Tyskland. Tanken bakom denna insats var att hålla vildsvinet borta från danska marker. Framförallt handlade det om att hindra spridningen av den afrikanska svinpesten som sedan 2014 spridit sig allt mer i Europa (se Jordbruksverket 2019). Den afrikanska svinpesten är en virussjukdom med mycket hög dödlighet för både vilda och tama grisar och den är mycket motståndskraftig, men ofarlig för människor. Stängslet var tänkt att avvärja hotet mot den danska grisuppfödningen, då pesten sprids från vildsvin till grisbesättningar. Stängslet blev dock föremål för debatt och ogillades inte minst från tyskt håll då stängslet aktualiserar ägandeförhållanden men också synen på Danmark i relation till övriga Europa. Den dansk-tyska gränsen öppnades i samband med Schengen-avtalet 2001, men i samband med de stora flyktingströmmarna 2016 började man i Danmark med

gränskontroller och stängde därmed gränsen igen. Stängslet aktualiserade uppenbart en mängd känslor och minnen. Stängslet anmäldes dessutom av Världsnaturfonden WWF till EU då organisationen menar att det påverkar viltet på ett oönskat sätt. I februari 2020 rev en grupp aktivister ner en del av stängslet under parollen ”Fria gränser för alla levande varelser” (*Jakt & Jägare* 27/2 2020).

Exemplet illustrerar hur stängsel och andra fysiska gränsmarkeringar väcker känslor som bottnar i många olika kontroverser. I det här fallet är det inte bara stängslet som väcker känslor utan även vildsvinen. Vildsvinsstammen har brett ut sig och är det något som många verkar överens om så är det att de har blivit väldigt många på kort tid (Naturvårdsverket 2020). I ATL, lantbrukets affärstidning, finns otaliga reportage om hur vildsvinen, förutom att riskera sprida den farliga svinpesten, förstör jordbruksmark med sitt böckande och tar sig genom vallar vilket orsakar översvämningar på åkermarken. Enligt en rapport från Livsmedelsverket orsakar vildsvinen skador på jordbruket som uppskattas till 660 miljoner kr årligen, och trafikskador på 130 miljoner kr per år (Livsmedelsverket 2019). Rapporten genomfördes på uppdrag av regeringen för att myndigheten skulle föreslå åtgärder för hur jakttrycket ska öka och hur vildsvinskött lättare ska kunna nå konsumenter. Efter rapportens publikation lanserade regeringen i början av 2020 ett ”kraftfullt vildsvinspaket”, med förslag till åtgärder för att få bukt med skador som vildsvinen åsamkar men också hur den kan ses som en resurs i livsmedelskedjan (Livsmedelsstrategin 2020). I ett pressmeddelande från Regeringskansliet betonas vildsvinet som resurs: ”Jag vill underlätta för jägare och företag att få ut köttet på marknaden. Vi pratar ofta om problemen våra 300 000 vildsvin medför, men glömmer bort vilken tillgång köttet är, säger landsbygdsminister Jennie Nilsson” (Regeringskansliet 13/4 2020).

När vildsvinsproblematiken lyfts till regeringsnivå är grisarna inte längre bara en landsbygdsfråga. Även på ett mer konkret plan sätter grisarna sina spår i den urbana tillvaron. Svenska och andra europeiska dagstidningar rapporterar om vildsvin som tar sig in i trädgårdar och bökar upp golfbanor. ”Så kämpar Berlinborna mot vildsvinsplågan” (Dagens Nyheter 7/3 2020) var en av många rubriker om hur vildsvin har börjat synas även i storstäderna. Dessa rubriker är bara toppen av ett isberg. Det finns en uppsjö av artiklar om hur vildsvinen är aggressiva och skrämmer folk, förstör marker och odlingar, samt att de sprider sjukdomar. Det framgår ofta att de är något man inte vill ha.

Det är samtidigt något som fascinerar med vildsvinen. Pandemisommaren 2020 såg vi rubriker som ”Vildsvin orsakade tumult på tysk badstrand” (Dagens Nyheter 13/8 2020) och ”Nakenbadare tog upp jakten på tjuvaktigt svin” (Dagens Nyheter 8/8 2020). Här kan vi läsa om det tyska vildsvinet Elsa och hennes kultingar som lyckades sno åt sig en datorväska av en man på ett nakenbad, och fotografiet när mannen jagar Elsa och hennes småttingar får snabbt global spridning. Ett annat exempel med ett otal visningar är ett filmklipp från en japansk stad där ett vildsvin tycks löpa amok utanför ett köpcentrum och springer omkull en kostymklädd herre. Överhuvudtaget tycks filmklipp på vildsvin som springer runt i städerna ha blivit en egen YouTube-genre. Som en följd av Covid-

19-pandemin ses till exempel de numera tomma turiststråken i södra Spanien nattetid befolkas av spatserande vildsvin. Vetskapen om att turiststråken under våren 2020 var tomma även dagtid förstärker upplevelsen av att gränsen mellan det vilda och det tämjda, mellan natur och kultur, överskrids på ett sätt som både roar och oroar.

De vilda svinen anses vara gränslösa på en mängd olika sätt och debatten om deras vara eller icke-vara aktualiserar och tydliggör en mängd aktuella diskussioner. Det finns många geografiska och rumsliga gränser som vildsvinen överskrider genom att befinna sig på fel plats, vid fel tidpunkt. De aktualiserar också sociala, politiska och kulturella gränser och uppmuntrar till omförhandlingar kring dess betydelse likaväl som jakten och köttet. Vildsvinets gränslöshet och ambivalenta karaktär uppmuntrar således till ett aktivt grännsarbete. De är, för att använda Mary Douglas begrepp, en anomali (1966). Den vilda grisen tycks både synliggöra och ifrågasätta de gränser vi drar mellan kulturella kategorier.

Fotografi från *Svenskt Jakt* nr 5 2020. Foto: Kjell Granberg.

DET SVÅRFÅNGADE VILLEBRÅDET

Bilden av vildsvinet är dock inte odelat negativ. I myndighetsrapporter såväl som i de svenska jägarförbundens centrala tidskrifter *Svensk Jakt* och *Jakt & Jägare* omtalas vildsvinet som både en resurs och ett skadedjur, precis som i det inledande citatet. Jakt ses som ett effektivt sätt att reglera vildsvinsstammarna. Med vildsvin är det dock en lite annan situation än med andra klövdjur som till exempel hjort, rådjur och älg. Vildsvin skiljer ut sig från annat vilt på flera sätt, inte bara genom att vildsvinsstammarna växer

mycket snabbt. Jakttiden är betydligt längre och i jämförelse med en del annat vilt så är de svårjagade eftersom de framför allt måste jagas nattetid, är störningskänsliga och har väldigt gott luktsinne.

Det finns emellertid inte enbart praktiska aspekter kring jakten på vildsvin som skiljer ut det från annat vilt. I jägares berättelser om vildsvinet tycks de personifiera ambivalens. Det kan exemplifieras med en bild ur *Svensk Jakt* som är tagen uppifrån, troligtvis med en drönarkamera, på en grupp vildsvin som ligger tätt ihop och sover i vassen (2020:20, bilden är återgiven på föregående sida). Är de gulliga där de ligger i en mörk hög eller är det en hög rättungar vi ser? Är det skadedjursassociationerna vi får, eller väcker de vår sympati? Dessutom, att jaga vildsvin anses både svårt och farligt. Vildsvinen är ju aktiva på natten, vad som många av oss betraktar som på fel tidpunkt. I ett samtal med en grupp danska jägare som under några dagar deltagit i ett jaktarrangemang i Skåne frågar vi dem vad som egentligen är tjusningen med jakten – och då syftar vi på jakt överhuvudtaget. En av jägarna berättar då, med stor inlevelse och en viss dramatik hur han en gång suttit på vak hela natten. Det var alldeles tyst, inte ett ljud i skogen, och beckmörkt. Helt plötsligt hör han ett grymtande strax bredvid sig, och gestikulerar mot bröstet hur hjärtat hoppade och adrenalinet flödade. Det var en av de mest skräckfyllda men samtidigt bästa jaktupplevelser han varit med om. Vildsvinen är kända för att vara smarta, berättar våra danska jägare vilket gör dem till en än större utmaning att jaga. Ett argt vildsvin siktar strategiskt mellan benen om de är i det läget att de behöver gå till anfall.

Det är således både spännande och farligt att jaga vildsvin, men flera jägare vi pratat med menar att vildsvinet ändå har en ganska låg status i viltsammanhang – eller snarare ambivalent. De har inte samma otvetydigt karismatiska status som de klassiska trofédjuren som en stor kronhjortsbock eller älgdjur. De danska jägarna vi träffade i samband med att de avslutade sin jakt hade skjutit ett vildsvin under sina jakt dagar, men verkade mest stolta över den stora råbocken som en av de yngre jägarna skjutit. Det var den unge mannens första bock någonsin och han var mycket stolt. Vildsvinet som de skjutit går dessutom inte att göra mer än korv av, menade en av de äldre jägarna. Det är en ganska stor galt och det köttet är inte så bra, var hans bestämda övertygelse.

Det råder inte bara delade meningar om huruvida vildsvinsköttet är gott eller ej, men också hur man på bästa sätt jagar vildsvin, och hur man bäst får dem bort från åkermarken. En debatterad fråga bland jägare handlar om utfodringen av vilt, huruvida det är bra eller dåligt. Thomas, som är utbildad viltmästare och driver ett större jaktföretag med både slakteri och restaurang menar:

Man tycker idag är det för många vilda djur på grund av utfodringen, man gör det på fel sätt. Det handlar om samordning. /---/ Då är det så här att, ja bonden då som har problem med vildsvin, ja då fodrar han mitt ut i sin åkermark. Då *drar* han ju dit vildsvin. Vi andra vi tänker så här, vi fodrar dem uppe i skogen så får vi lugn och ro där. Så skjuter vi dem när de sticker fram näsan på en. Då är de i skogen mer, där vi fodrar dem.

Viltparad. Foto: Erika Andersson Cederholm.

När vi observerade ett arrangemang i samband med en kurs i vildsvinsjakt fick vi lära oss hur man riggar en så kallad åtel, en utfodringsplats för vilt. Vi fick också lära oss varför det var viktigt att skjuta svinen då de kommer fram för att äta, eftersom man då lättare kan urskilja de djur som man bör skjuta. Att till exempel skjuta ledarsuggan kan vara förödande, eftersom vi då får vilsna svin och halvgamla kulingar som är utan ledare och kommer att irra runt. Risken att de drivs ut på åkrarna är stor, fick vi höra av de erfarna jägarna på kursen. Vi förstod också att det inte är alla jägare som anser att man alls ska utfodra vildsvinen.

Det tycks finnas starkt konkurrerande expertis kring vildsvinen, och hur de bäst förvaltas. Åsikterna är ofta starka inom jaktvärlden, vilket är synligt i forum på sociala medier och i debattartiklar i jägarförbundens magasin. Vissa frågor tycks snabbt få en polariserande effekt, och vildsvinsfrågan tycks vara en sådan. Medan svinen springer över både nations- och markgränser och svårligen låter sig fångas skapas nya gränser mellan jägare och markägare, och mellan olika grupper av jägare.

DET MORALISKA GRÄNSARBETET

Vildsvinsjakten – såväl som jakten överlag – aktualiserar en mängd moraliska frågor. Erik Cohen (2014), en av de turismforskare som studerat fritidsjakten och i synnerhet lyft fram de etiska aspekterna, har diskuterat hur jägare alltid måste förhålla sig till det moraliska dilemma som det innebär att döda djur för nöjes skull. Detta grundläggande dilemma har skapat en mängd olika ritualer och uppförandekoder kring jakten, bland annat att hedra djuren i viltparader (där man lägger upp jaktens fällda djur på rad, med granris och ibland tända braser), och normer kring att ge djuren en rättvis chans, och jaga på så lika villkor som möjligt. Det är normer som är tydliga bland de jägare vi intervjuat,

som ofta värjer sig mot jakt som är för ”enkel” och inte ger djuret en rättvis chans att undkomma. Det kan vara en av anledningarna till att en del jägare värjer sig mot att utfodra viltet, då man på så vis ”lurar dem i fällan”. Samtidigt, som vi nämnde ovan, talar en annan etisk princip för möjligheten att se ut de individer som är bäst lämpade.

Många svenska jägare värjer sig dessutom mot begreppet ”för nöjes skull” (von Essen och Tickle 2019). Jakten betraktas av samtliga informanter som en form av viltvård. Även om enskilda jägare jagar för rekreation och tradition, för nöjet i jakten och gemenskapen, så är det även utifrån ett statligt viltvårdsperspektiv ett viktigt viltförvaltande uppdrag som jägarkåren utför. Det framhålls ofta att det håller stammarna i balans, vilket till exempel minskar viltolyckor och andra skador. Det är ofta fritidsjägare som kallas in för att spåra vilt vid skydds jakt. På så sätt skulle man kunna se det som att vi har en speciell form av fritidssysselsättning som egentligen är, för att tala klarspråk, en gratistjänst åt staten (jfr von Essen & Tickle 2019). Den svenska jaktkulturen präglas dessutom av en lång tradition av folklig jakt, den så kallade allmogejakten, som jägarna vi intervjuat gärna lyfter fram med stolthet. Det är av tradition en icke-elitistisk jakt, med sin grund i en förvaltningstanke, men där man också framhåller den sociala gemenskapen i de lokala jaktlagen (Danell et al 2017; Gunnarsdotter 2005; von Essen 2005).

Den svenska fritidsjakten utgör således en komplex social, kulturell och moralisk arena, och som fritidssyssla är den speciell på flera sätt. Här pågår ett ständigt gränsarbete mellan vad som anses vara rätt och fel, och högt och lågt. Vildsvinet är ett typ av vilt som aktualiserar detta, kanske tydligare än något annat av det svenska viltet. Andra studier om jakt har t.ex. belyst hur det skapats olika jaktstilar och praktikgemenskaper specifikt kring vildsvinsjakten (von Essen 2019). I samtal med jaktföretagare, som alla själva är aktiva jägare, förekommer många moraliska gränsdragningar och även så kallade ”accounts” eller ”redovisningar”, dvs. moraliska förklaringar till varför man gör som man gör, eller varför man fattar de beslut man fattar (Scott & Lyman 1968). Mycket i deras berättelser handlar om att vara både en god jägare och en god företagare, och att bedriva en jaktverksamhet som främjar den ekologiska och sociala hållbarheten. I dessa berättelser dras ofta gränser mot den oetiska jakten. Flera jägare talar om den jaktkultur och det etiska tänkande vi har i Sverige och jämför med andra delar av världen. En av dem som har internationell erfarenhet är Ivar som bland annat exemplifierar med Nya Zeeland: ”Där har de ju en massa vildsvin och så också, där liksom släpper de såna attackhundar som biter sig fast i dem och sen sticker dem med kniv. Binder fast dem på motorcyklarna som... alltså såna, horribla grejer, man kan inte förstå.”

Förutom djuretiken kring själva jakten är tillvaratagandet av köttet en viktig moralisk princip för de jaktföretagare vi pratat med. Att *inte* ta hand om viltet behandlas med förakt. Vildsvinen, som allt mer har kommit att betraktas som skadedjur, föranleder därför en del livligt gränsarbete då det upplevs att denna starka moraliska princip allt som ofta frångås. Sven är en jaktföretagare som erbjuder bland annat kurser i vildsvins jakt och talar sig varm över vikten att ta tillvara köttet. Att ta hand om köttet ligger i linje med att

vara en ansvarstagande jägare, enligt Sven. Det tycks viktigt för samtliga jaktföretagare vi pratat med, även om de accepterar att många jägare idag, som är deras kunder, inte har något eget intresse att varken ta hand om köttet eller äta det. För Sven däremot är det en identitetsfråga, en ”riktig” jägare vet även hur man tar hand om köttet, man kan ta ansvar för hela kedjan från skog till bord. Han menar att många nya jägare, som inte vuxit upp med jakten och eller ens i närheten av jakt, aldrig har lärt sig hur man styckar och tar hand om köttet. I Svens sätt att resonera finns det inte bara en stark moralisk skyldighet att ta hand om köttet, utan även att lära andra att göra det. Idag finns det alldeles för många människor som vill jaga utan intresse att vilja ta hand om köttet, menar han.

Det skygga vildsvinet. Foto: Erika Andersson Cederholm.

Jägarkåren har förändrats och jägarförbunden har under senaste decenniet arbetat aktivt för att vidga kåren därför att man menar att det behövs många krafter för att förvalta viltet, men också för att det är ett sätt att lära människor att hantera djur och natur. Man försöker aktivt stimulera nya grupper. Bland dem betraktas kvinnor, som traditionellt sett haft en mindre framträdande roll i jakten, och ungdomar som inte är uppvuxna i jägarfamiljer. Och de som tar jägarexamen blir fler, inte minst i den urbana medelklassen. Flera av de jaktföretagare vi pratat med talar i pedagogiska termer kring vikten att lära ut god jaktetik till de nya jägarna. Här är Sven en av dem som har insett att det finns en marknad och därför erbjuder vildsvinskurser för att lära nyblivna jägare hur man hanterar vildsvin, både under jakten och hur man tar tillvara hela den döda grisens.

JAKTEN SOM NÖJE, PLIKT ELLER FÖRSÖRJNING?

Det finns många gränsdragningar mot den oseriösa jägaren eller markägaren i en ständigt pågående social och kulturell förhandling kring jaktens normer och vad som anses vara rätt och fel. Denna negativa identifikation, dvs. att man betonar vilken typ av jägare

eller jaktföretagare man *inte* är eller vad man *inte* står för, finns på flera plan. En annan dimension inom jakten som genererar gränsarbete är det oklara gränssnittet mellan jakten som förvaltning och viltet som allmän resurs å ena sidan, och jakten som en marknad å andra sidan. Den kommersiella jakten tar sig olika uttryck, allt ifrån att en markägare säljer en plats i det lokala jaktlaget, till en tydligt marknadsförd och paketerad jaktturism, där jaktarrangemang erbjuds med jaktguide och full service med mat och logi. Att ”köpa” jakt hemma i Sverige är inte det vanliga bland svenska jägare även om jaktaktiviteten som sådan kostar pengar. ”Köpjakt” eller ”säljakt” är specifika uttryck som används som benämning på en ”annan” form av jakt än den som anses vara den sedvanliga. Det finns en stark tradition i Sverige av så kallad ”utbytesjakt” eller ”vänskapsjakt” som innebär att jägare utbyter plats i jaktlag om man till exempel som skåning vill jaga älg, eller som värmlänning vill jaga vildsvin eller fasaner i Skåne. Det är en regelrätt utbytesekonomi som tycks ha en lång tradition i den svenska allmogejakten. ”Det är helt enkelt så jakten fungerar” som en av våra intervjupersoner uttryckte det. Den kommersiella jakten existerar sida vid sida med denna tradition, och jaktföretagare vi intervjuat ägnar sig själva flitigt åt utbytesjakt, när de jagar privat. Icke desto mindre uppstår det krockar mellan de olika typerna av ekonomiska system, vilket föranleder ett aktivt gränsarbete – ett definitions- och kategoriseringsarbete i en moralisk ekonomi. Det tar sig bland annat uttryck i ett avståndstagande mot den ”oseriösa” företagaren. Denna oseriösa figur tycks vara en jaktföretagare som bland annat skjuter av för många eller fel djur, som mest agerar för vinnings skull och tänker kortsiktigt.

I detta normskapande arbete finns också ett avståndstagande mot den markägare, jägare eller jaktföretagare som enbart tänker på sitt, och inte ser värdet att samarbeta. Viltet springer fritt över markgränserna, och kan både ställa till skada och generera vinst, beroende på vilket perspektiv man tar. Ett återkommande ämne när vildsvinen förs på tal i våra samtal med jaktföretagare är samarbeten, eller snarare bristen på samarbeten, eller samordning. Stefan, som är både skogsägare och jaktföretagare, återkommer ofta till vikten av samarbete, och hur han önskar att han som jaktföretagare skulle kunna samarbeta mer med markägare.

Då har vi det här att någon bonde har problem med vildsvin. Men varför i helsike ringer han då inte någon som kan jaga och samarbetar med den? Du kan få jaga på min mark under en viss tid. Ok då säger vi, eller vem det då är, vi drar dit några norrmän och danskar och lite så, så får du en viss summa pengar för detta, för de här gångerna, t ex. Ja, dels har han ju jakträtten kvar, men han säljer ju ett antal gånger. Och då får han in ett kapital som är kanske lite för skadorna, lite för merarbetet, och han får kanske bukt med problemet.

Stefan framställer det som enkelt – det borde vara en win-win situation. Här inflikar dock hans fru Karin och vi anar att det är en känslig sak att sälja jakträtten till en kommersiell verksamhet som tjänar pengar på viltet. Det är inget man gör sådär enkelt.

I vår studie om jaktturismföretagande har vi tydligt märkt att kommersialisering av jakt kan vara en kontroversiell sak. Spänningen mellan jakten som marknad och jakten som

Foto: Erika Andersson Cederholm.

en förvaltningsplikt respektive fritidssyssla för en intresserad allmänhet blir påtaglig. Flera studier från jaktturism i de nordiska länderna har visat att många lokala jägare kan vara skeptiska mot jaktturismen (Dahl & Sjöberg 2010; Nygård & Uthardt 2011; Oian & Skogen 2016). Det finns en oro över jaktkvoter, över att den egna jaktetikerna ska urholkas, men också en generell skepsis mot en kommersialisering av jakten. Som en av våra intervjupersoner – som själv bedriver en kommersiell verksamhet – uttrycker det:

Alltså. Visst, allting kostar. Det ska vara normala priser för vanliga plånböcker, så att vanligt folk kan ha möjlighet att komma ut. Det är inte meningen att det ska kosta en hel månadslön för att du ska komma ut en helg och jaga. Då kommer vi tillbaka där igen, att det är ett gammalt kulturarv som jag tycker att många som har intresset, folk ska få möjlighet att utöva det. Men det får de ju inte. Som där nere (namn på en större egendom som har jaktarrangemang) man betalar tjugofem-trettio tusen för två dagarna jakt, alltså det är ju... Det är ju, helt sjukt.

Det finns alltså ett avståndstagande mot ”fel” typ av kommersialisering och här kan vi utläsa en stark demokratisk och folklig syn på jakt. När vi samtalar vidare förstår vi att det inte bara handlar om hur mycket jakten får kosta i pengar, utan snarare om olika inställningar till jakt, bland olika slags jägare och olika jaktföretagare. Vad som betraktas som fel kommersialisering kan variera bland de företagare vi pratat med, vilket kan bero på att de bedriver ganska olika typer av verksamhet, små mikroföretag såväl som stora verksamheter, och vänder sig till olika kundsegment. Vad som tycks vara gemensamt är emellertid att ”fel” kommersialisering tycks vara ett företagande där vinstintressen går före ett ekologiskt hållbarhetstänk, djuretik och god affäretik.

Den spänning som finns latent mellan jakten som fritidsnöje och plikt, och mellan viltförvaltning och upplevelsemarknad, manifesteras genom vildsvinens intåg. De gränsöverskridande vildsvinen aktualiserar olika slags gränsarbeten, inte bara i rumslig och geografisk bemärkelse utan även moraliskt, socialt och ekonomiskt. Gränsarbetet synliggör föreställningar, normer och traditioner kring inte bara vildsvinsjakten utan jakten generellt.

Vildsvinet som både resurs och plåga är tydligt. Här ställs ibland markägare och lantbrukare mot jägare, och i många diskussioner lyfts behovet av samverkan fram. Här kan det framstå som en enkel lösning både att samarbeta kring att få bort grisarna från åkermarken och vägarna och att sedan äta upp problemet. Det är dock inte okomplicerat.

För jägarna är vildsvinet så tydligt en resurs, men det råder också delade meningar om vilken typ av resurs det bör vara. Jaktvärdet utgör en form av upplevelsevärde, som fritidssyssla. Jakten är spännande, utmanande och ibland riskfylld. För många jägare är en del av jakten också ett ansvarstagande, ett förvaltningsuppdrag, och en form av social gemenskap. För många är jakten därmed oskiljaktig från ett förvaltande av en resurs, där tillvaratagandet och konsumerandet av köttet är en del av både den ”goda” och den ”rätta” upplevelsen. Men inte alla fritidsjägare tänker in köttet i jaktupplevelsen, och här kan vi skönja ett distinktions- och gränsarbete, mellan olika intressen och grupper bland jägare. Vildsvinets värde – i alla bemärkelser – är således under livlig förhandling.

För dem som bedriver en kommersiell jaktverksamhet öppnar sig ytterligare gränssnitt att förhålla sig till. Det finns ett livligt definitionsarbete kring vem som är ”seriös” företagare, som förvisso driver en kommersiell verksamhet men som inte är för girig, som inte låter vinst gå före ett ansvar för djuren, före förvaltningen av stammarna, och före goda relationer med markägare och konkurrenter. Att vara jaktföretagare framställs på så vis som ett delikat balansarbete.

REFERENSER

- Cohen, E. (2014). Recreational Hunting. Ethics, Experiences and Commoditization. *Tourism Recreation Research*, 39(1).
- Dagens Nyheter* (2020). Så kämpar Berlinborna mot vildsvinsplågan, 7 mars.
- Dagens Nyheter* (2020). Nakenbadare tog upp jakten på tjuvaktigt svin, 8 augusti.
- Dagens Nyheter* (2020). Vildsvin orsakade tumult på tysk badstrand, 13 augusti.
- Dahl, F. & Sjöberg, G. (2010). Social Sustainability of Hunting Tourism in Sweden. I Matilainen, A. & Keskinarkaus, S. (red.) *The Social Sustainability of Hunting Tourism in Northern Europe*. Helsinki: Ruralia Institute, University of Helsinki.
- Danell, K., Bergström, R., Mattsson, L. & Sörlin, S. (red.) (2017). *Jaktens historia i Sverige. Vilt, människor, samhälle, kultur*. Stockholm: Liber.
- Douglas, M. (1966). *Purity and danger. An analysis of concepts of pollution and taboo*. London: Routledge & K Paul.

von Essen, E. (2019). How Wild Boar Hunting is Becoming a Battleground. *Leisure Sciences*. DOI: 10.1080/01490400.2018.1550456

von Essen, E. & Tickle, L. (2019). Leisure or Labour. An Identity Crisis for Modern Hunting? *Sociologia Ruralis*, 60(1), ss. 174-197.

von Essen, H. (2005). Från allmogejakt till avverkningsjakt. I Åkerberg, S. (red.) *Viltvård, älgar och jaktturism. Tvärvetenskapliga perspektiv på jakt och vilt i Sverige 1830-2000*. Umeå: Hållbarhetsrådet. *Svensk Jakt* (2020) Vass viloplats, nr 5, 2020.

Gunnarsdotter, Y. (2005). *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap. Den svenska landsbygdens omvandling ur Locknevis perspektiv*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Jakt & Jägare (2020). Aktivister rev ned vildsvinsstängsel, 27 februari.

Jordbruksverket (2019). *Rapport. Uppdrag att bedöma behovet av förebyggande åtgärder för att hindra introduktion och spridning av afrikansk svinpest i Sverige*.

Livsmedelsverket (2019). *Avsättning av svenskt vildsvinskött*. (Slutrapport, dnr 2018/02334), Uppsala: Livsmedelsverket. <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/om-oss/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag-avsattning-av-vildsvin-2018-02334.pdf> [2020-11-24]

Naturvårdsverket (2020). *Nationell förvaltningsplan för vildsvin, 2020-2025*. Stockholm: Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6926-1.pdf> [2020-11-24]

Nygård, M. & Uthardt, L. (2011). Opportunity or Threat? Finnish Hunters' Attitudes to Hunting Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(3), ss. 383-401.

Näringsdepartementet (2020). *Livsmedelsstrategin 2020-2025*. Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/presmeddelanden/2020/04/regeringen-ger-uppdrag-till-myndigheter-for-att-forenkla-forsaljning-av-vildsvinskott> [2020-11-24]

Oina, H. & Skogen, K. (2016). Property and Possession. Hunting and the Morality of Landownership in Rural Norway. *Society & Natural Resources*, 29(1), ss. 104-118.

Scott, B. M. & Lyman, M. S. (1968). Accounts. *American Sociological Review*, 33(1), ss. 46-62.

NOTER

1. Projektets titel är *Jaktturismföretagandets sociala och kulturella arena*, finansierat med medel från Viltvårdsfonden.

BILDMATERIAL

Fotografi på sida 42 av Erika Andersson Cederholm.